

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/168592,Pierwsza-Kompania-Kadrowa-zalazek-I-Brygady-Legionow-Polskich-zostala-utworzona-.html>
23.04.2024, 16:07

Pierwsza Kompania Kadrowa, załóżek I Brygady Legionów Polskich, została utworzona 3 sierpnia 1914 r.

Data publikacji 02.08.2022

Dla Europy był to początek jednego z najkrwawszych konfliktów, dla Polaków znajdujących się od prawie 120 lat w niewoli - szansa na odzyskanie niepodległości. 28 lipca 1914 r. Austro-Węgry wypowiedziały wojnę Serbii. W ciągu kilku dni rozpętała się I wojna światowa.

W Galicji pod okiem i ze wsparciem Austriaków rozwijał się ruch strzelecki, w ramach którego przygotowywano przyszłe kadry dla polskich formacji wojskowych na wypadek wojny z Rosją. Ówczesny komendant **Józef Piłsudski chciał pod osłoną państw centralnych wznieść insurekcję antyrosyjską**, natomiast Austriacy widzieli w nim szansę na wywołanie dywersji na tyłach armii rosyjskiej.

Strzelcy na krakowskich Oleandrach, sierpień 1914.
Fot. NAC

Plan działań strzelców na wypadek wojny opracowano już w 1912 r. Na teren Królestwa miały wkroczyć niezbyt liczne oddziały kadrowe, wokół których organizowałyby się armia powstańcza. Tam rozbudowane oddziały miały ruszyć w kierunku Kielc. Zagłębie Dąbrowskie stało się jednak pierwszym celem akcji wojsk niemieckich, stąd w ostatniej chwili zdecydowano się na bezpośrednie uderzenie w kierunku Kielc.

Z chwilą wybuchu wojny z Rosją wydarzenia potoczyły się szybko. 2 sierpnia Piłsudski wysłał do Królestwa pierwszy patrol złożony z siedmiu ułanów. W

następnym dniu sformowano na bazie Związku Strzeleckiego i Polskich Drużyn Strzeleckich Pierwszą Kompanię Kadrową z ok. 150 strzelców, która stanowiła załóżek przyszłego Wojska Polskiego. Była to pierwsza regularna polska formacja wojskowa od czasów powstania styczniowego:

„Odtąd nie ma ani Strzelców, ani Drużyniaków. Wszyscy, co tu jesteście zebrani, jesteście żołnierzami polskimi. Znoszę wszelkie odznaki specjalnych grup. Jedynym waszym znakiem jest odtąd orzeł biały. (...) Żołnierze!... Spotkał was ten zaszczyt niezmierny, że pierwsi pójdziecie do Królestwa i przestąpicie granicę rosyjskiego zaboru, jako czołowa kolumna wojska polskiego idącego walczyć za oswobodzenie ojczyzny. Wszyscy jesteście równi wobec ofiar, jakie ponieść macie” – mówił Józef Piłsudski.

Następnie **6 sierpnia Pierwsza Kompania Kadrowa wyruszyła z krakowskich błoni w kierunku Królestwa**, przekraczając granicę w Michałowicach. Piłsudski na posiedzeniu Komisji Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych odczytał, datowany na 3 sierpnia, manifest Rządu Narodowego w Warszawie, który okazał się wielkim blefem wobec zaborcy:

„W Warszawie utworzył się Rząd Narodowy. Obowiązkiem wszystkich Polaków jest skupić się solidarnie pod Jego Władzą. Komendantem polskich sił wojskowych mianowany został ob. Józef Piłsudski, którego rozporządzeniom wszyscy ulegać winni”.

Rządu Narodowego *de facto* w Warszawie nie było. Piłsudski liczył na szybki bieg wypadków. Wkroczenie na teren zaboru rosyjskiego strzelców i informacja o Rządzie Narodowym miały wywołać powszechny zryw. Ostatecznie kalkulacje Piłsudskiego zawiodły. **12 sierpnia strzelcy wkroczyli do opuszczonych przez Rosjan Kielc**. Natomiast mieszkańcy na strzelców spoglądali jako na formację proniemiecką, stąd też nie doszło do żadnego powstania, na które liczył przyszły Naczelnik Państwa polskiego.

Inicjatywa Piłsudskiego nie spowodowała znaczącego zamieszania na tyłach przeciwnika i została uznana przez Austriaków za nieudaną. Za pośrednictwem ppłk. Jana Nowaka dowództwo cesarsko-królewskiej armii przekazało Polakom ultimatum: albo cała formacja zostanie włączona do armii austro-węgierskiej, albo oddział zostanie rozwiązany, a z części strzelców utworzy się podporządkowane dowództwu bliżej nieokreślone grupy dywersyjne. Wydawałoby się, że historia legionów zakończyła się niepowodzeniem, nim na dobre się zaczęła.

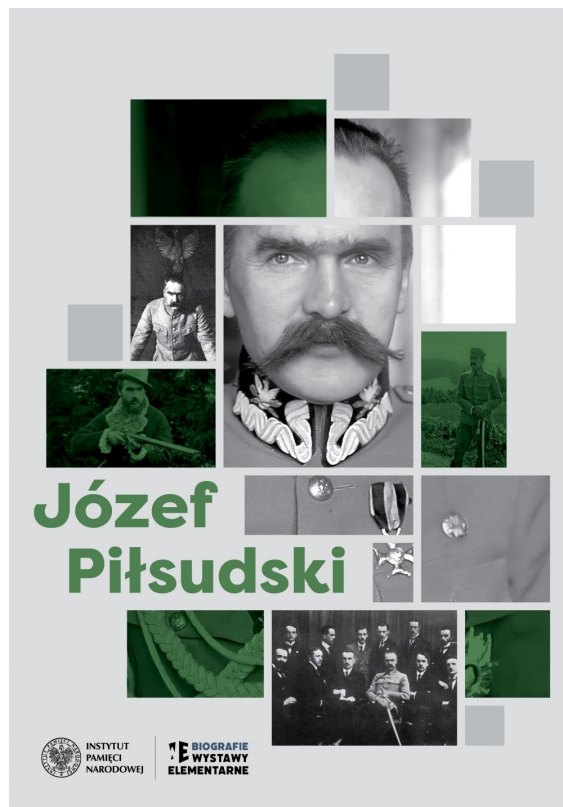
Współpraca wojskowa między strzelcami a państwami centralnymi potrzebowała wsparcia politycznego. Wprawdzie akcja w Kongresówce nie zakończyła się bezpośrednim sukcesem, to jednak istniał potencjał dla przyszłych działań, zwłaszcza że najważniejsze formacje strzeleckie w chwili wybuchu wojny liczyły łącznie ponad 13 tys. strzelców. Wobec dynamicznej sytuacji, jaka zaczęła rozwijać się wokół sprawy polskiej, inicjatywę przejęli krakowscy konserwatyści, posiadający decydujący wpływ na sprawy Galicji. Po porozumieniu z Wiedniem, 16 sierpnia podjęto uchwałę o powołaniu ponadpartyjnej organizacji działającej dla sprawy narodowej – Naczelnego Komitetu Narodowego – i formowaniu pod jego patronatem Legionów Polskich.

Spontaniczna akcja Piłsudskiego nie wzniciła powstania, ale rozpoczęła proces systematycznej pracy politycznej i walki zbrojnej, który poskutkował odzyskaniem niepodległości przez Polskę w listopadzie 1918 r.

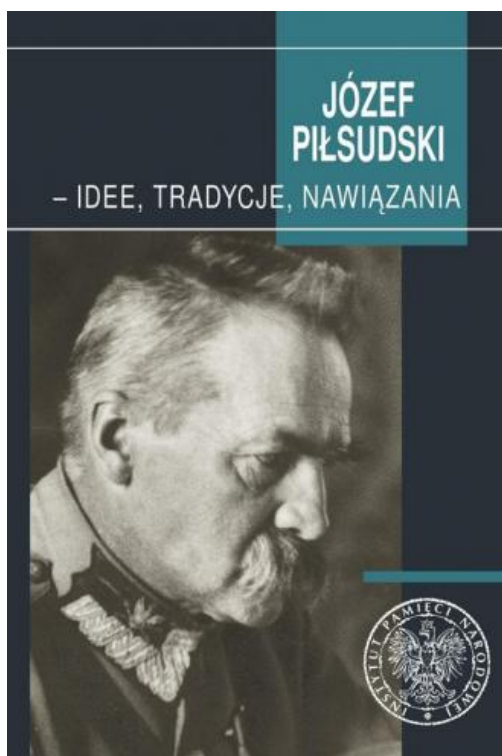
W 2021 r. Biuro Edukacji Narodowej IPN przygotowało biograficzną wystawę poświęconą Józefowi Piłsudskiemu. Zaprezentowano na niej losy tego wybitnego Polaka przez pryzmat ról jakie pełnił w życiu politycznym oraz osobistym. Wystawa powstała w dwóch wersjach:

- czarno-białej – w związku z 86. rocznicą śmierci Józefa Piłsudskiego;
- kolorowej – w związku ze 105. rocznicą bitwy pod Kostiuchnówką, gdzie Józef Piłsudski dowodził I Brygadą Legionów Polskich (bitwa miała miejsce w dniach od 4 do 6 lipca 1916 r.).

Wystawę można bezpłatnie pobrać z niniejszego linku: <https://cutt.ly/CZEiK7F>

W 2020 r. nakładem wyd. IPN ukazała się książka pt. „*Józef Piłsudski - idee, tradycje, nawiązania*” pod red. Sebastiana Pilarskiego. Publikacja ukazuje: myśl polityczną obozu piłsudczykowskiego (w odniesieniu do zagadnień wewnętrznej i polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej), aktywność tych środowisk na uchodźstwie oraz formy upamiętnienia postaci Komendanta w XX i XXI stuleciu. Książka jest do nabycia w księgarniach IPN.

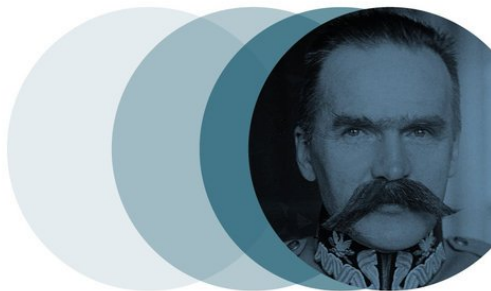

W 2019 r. w serii „Literatura i Pamięć” ukazała się również publikacja pt. „Józef Piłsudski. Pisarz” autorstwa Agnieszki Kowalczyk. Niniejszy tytuł przybliży czytelnikowi postać marszałka jako pisarza, publicystę. Książkę można zakupić w naszych księgarniach.

Agnieszka Kowalczyk

**JÓZEF PIŁSUDSKI
PISARZ**

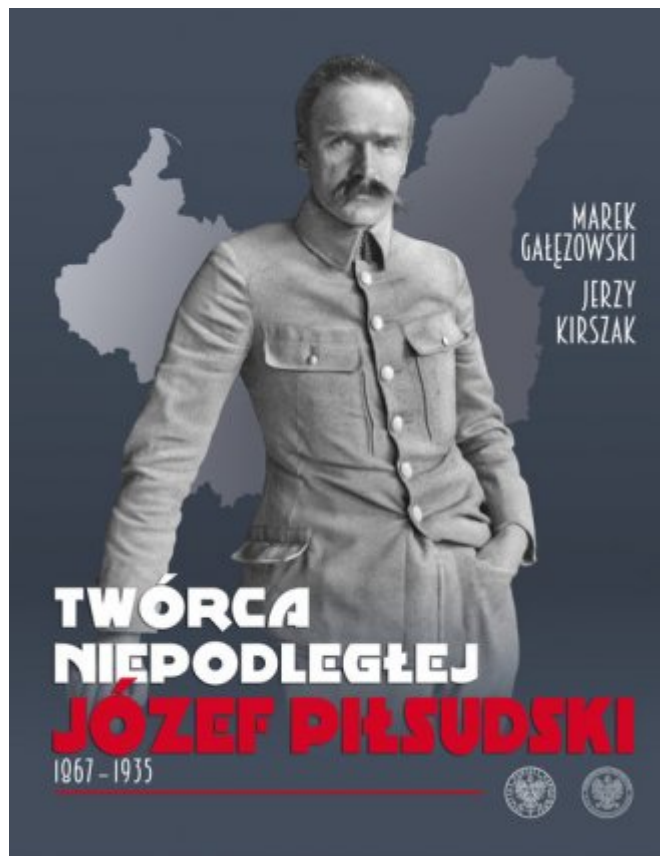

PROGRAM
WSPIERANIA
PAMIĘCI
NARODOWEJ

frse
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

W 2018 r. w setną rocznicę odzyskania niepodległości przez Polskę wyd. IPN przygotowało album pt. „Twórca Niepodległej. Józef Piłsudski 1867-1935” autorów Marka Gałęzowskiego, Jerzego Kirszaka, który przedstawia życie Józefa Piłsudskiego. Album jest dostępny w naszych księgarniach.

Zachęcamy również do zapoznania się z licznymi artykułami i innymi materiałami naukowymi znajdującymi się w portalu przystanekhistoria.pl, które przybliżają postać Józefa Piłsudskiego:

- [Włodzimierz Suleja, Józef Piłsudski – droga do Niepodległej](#)
- [Adam Stefan Lewandowski, Kapitan Wacław Denhoff-Czarnocki – bohater roku 1920 – niezapomniany](#)
- [Maciej Zakrzewski, Kadrowka rusza w bój](#)
- [Marek Gałęzowski, O Józefie Piłsudskim i współtwórcach niepodległej Polski](#)
- [Piotr Kilańczyk, Dlaczego Piłsudskiego nie witały tłumy? Zajścia na ulicach Warszawy 10 listopada 1918 roku](#)